

Bydgoszcz, 4 września 2023 r.

dr hab. Aleksandra Norkowska prof. ucz.

Wydział Literaturoznawstwa

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

**Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr Pauliny Podolskiej
pt. *Koryfeusz poezji. Monografia twórczości Ignacego Szydłowskiego*
napisanej pod kierunkiem dr hab. Jolanty Kowal prof. uczelni**

Rozprawa Pani mgr Pauliny Podolskiej liczy 309 stron, z czego 57 stanowi dodatek uzupełniający. Pierwszy wchodzący w jego skład aneks ma charakter źródłowy. Zawiera bowiem niepublikowane teksty Ignacego Szydłowskiego wraz z prospektem jego pism. Drugi zaś stanowi opracowaną po raz pierwszy szczegółową bibliografię prac pisarza. Oba załączniki sygnalizują już w początkowej fazie lektury dysertacji nakład pracy włożony w jej przygotowanie i umiejętność dokumentowania badań. To znak, że zasadniczy wywód historycznoliteracki poprzedzony został szeregiem kwerend źródłowych i poszukiwań archiwalnych. Ich rezultatem jest szczegółowe omówienie aktywności Szydłowskiego, która przejawiała się w twórczości literackiej, a także poczyniła – ocenianych już przez mu współczesnych – w innych sferach życia kulturalnego i intelektualnego Wilna w pierwszej połowie XIX wieku. Przyświecająca Autorce pracy myśl wyrażona we *Wprowadzeniu*, a stanowiąca nawiązanie do refleksji Profesor Teresy Kostkiewiczowej o znaczeniu rekonstrukcji biografii twórczej pisarza klasycyzmu postanisławowskiego dla głębszego zrozumienia przemian zachodzących w czasach przełomu, dowodzi przyjęcia przez Doktorantkę postawy otwartej na złożoność mechanizmów współtworzących kulturę pogranicza epok. Pani mgr Podolska świadoma jest, iż weryfikacja tego założenia nie byłaby możliwa bez usystematyzowania wiedzy na temat życia i twórczości często zapomnianych już dzisiaj pisarzy. Uczynienie przedmiotem zainteresowania dorobku tego niedocenionego literata, którego przedstawiciel kolejnego pokolenia, Antoni Edward Odynec, nazwał „koryfeuszem poezji”, uważam więc za jedno z podstawowych obowiązków współczesnego literaturoznawstwa koniecznych do poszerzenia wiedzy o literaturze i życiu literackim w odradzającym się po rozbiorach Wilnie.

Dysertacja zawierająca omówienie różnorodnych aktywności Szydłowskiego, który tworzył w burzliwej rzeczywistości społecznej i politycznej, wzbudza szczególnie

zainteresowanie m.in. ze względu na jeszcze jeden kontekst wskazany przez Autorkę. Mam tu na uwadze wątpliwość dotyczącą zastosowanych metod badawczych, jaką w części wstępnej dzieli się z czytelnikiem. Oczywiście jest, że na kształt współczesnej dyskusji o literaturze wpływają różnorodne przemiany (także w obszarze metodologii), jakie zaszły w humanistyce. Pamiętać jednak należy, że droga do celu obranego przez Doktorantkę stanowi konsekwencję przyjętych założeń teoretycznych. W przeprowadzonych przez Panią mgr Podolską badaniach, które zmierzają do skonstruowania monografii twórczości pisarza, nie sposób dostrzec działań anachronicznych. Taka ocena analizy dokumentacji i badań zależności prowadziłyby m.in. do podważenia poznawczego wymiaru uprawiania (tradycyjnej) historii literatury. Informacje zawarte w *Spisie treści* zapowiadają wszechstronne spojrzenie na różnorodność podejmowanych przez Szydłowskiego inicjatyw, a osadzenie ich w kontekstach historycznym, kulturowym, politycznym, socjologicznym czy estetycznym daje możliwość dowiedzenia zasadności opinii o koryfejskiej pozycji pisarza wywodzącego się z oświeceniowej formacji w życiu kulturalnym Wilna pierwszych dekad XIX stulecia.

W końcowej części *Wprowadzenia* przedstawiono układ pracy. Syntetyczne przybliżenie tematyki poruszanej w kolejnych częściach ułatwia czytelnikowi jak najlepsze wykorzystanie rozprawy, w zgodzie z jego zainteresowaniami i potrzebami. Recenzowana dysertacja jest rezultatem złożonego i przemyślanego projektu badawczego. Tytuły rozdziałów dowodzą uporządkowania myśli, co przekłada się na klarowną kompozycję wypowiedzi. Autorka rozpoczyna kreślenie portretu Szydłowskiego od zrekonstruowania życiorysu pisarza, po czym zarysowuje cztery obszary jego aktywności: [2.] *Poeta*, [3.] *Redaktor*, [4.] *Krytyk i cenzor*, [5.] *Nauczyciel*. Rozdział pierwszy (*Ignacy Szydłowski. Szkic do biografii*) stanowi opracowanie dokumentacyjne, w którym Badaczka skupia swą uwagę na zarysowaniu sylwetki twórczej. Zaprezentowano w nim życiorys pisarza, ukazując kształtowanie się jego światopoglądu pod wpływem nie tylko „nowoczesnej myśli europejskiej” (s. 12), ale i zmieniających się warunków społeczno-politycznych. Autorka zaznaja czytelnika z wątkami biograficznymi, które kształtowały postawę Szydłowskiego, wpływały na podejmowane przez niego życiowe wybory i znalazły odzwierciedlenie w różnych obszarach życia kulturalnego. Przypomina o dzieciństwie w białoruskiej wsi Hajna, czasie nauki spędzonym w mińskim gimnazjum, studiach w seminarium nauczycielskim przy Uniwersytecie Wileńskim, pracę w gubernialnym gimnazjum w Świsłoczy, powrocie do Wilna w związku z uzyskaniem posady profesora literatury w tamtejszym gimnazjum. Szczególną uwagę przykładą do współpracy Szydłowskiego z periodykami i prowadzonych przez niego prac redakcyjnych („Dziennik Wileński”, „Tygodni Wileński”, „Wiadomości Brukowe”, „Wizerunki i Roztrząsania

Naukowe”). Pani mgr Podolska odtwarzając biografię literata, czyni istotnym materiałem do analizy dwie kwestie, które rzutują wyraźnie na ocenę jego działań. Pierwsza z nich dotyczy przynależności pisarza do Towarzystwa Szubrawców, druga zaś związana jest z reprezentowaną przez byłego już członka tej paramasońskiej organizacji postawy serwilistycznej (s. 23). Ujawniała się ona wyraźnie w drugiej połowie lat dwudziestych XIX wieku w działaniach cenzorskich prowadzonych przez Szydłowskiego w ramach prac Głównego Komitetu Cenzury w Petersburgu, którego celem była rusyfikacja Litwy. O zrozumieniu przez Panią mgr Podolską zadań i celów biografistyki świadczy m.in. analiza materiału źródłowego poprzedzona szczegółową kwerendą. Zastosowanie właściwych narzędzi umożliwiło wydobycie tych wątków, które w sposób znaczący zaważyły na życiu Szydłowskiego i wpłynęły na jego twórczość. Autorka rozprawy dokonuje rewizji opinii wyrażonych przez wąskie do tej pory grono badaczy, którzy kierowali się potrzebą uprzystępnienia tak faktów dotyczących biografii, jak i dorobku tego twórcy późnego oświecenia. Szczególną uwagę wzbudza w tej części pracy wskazanie powiązań jego aktywności zawodowej z zainteresowaniami folklorem ziemi rodzinnej, należącej do terytorium dzisiejszej Białorusi. Doktorantka poddaje w wątpliwość przypisanie Szydłowskiemu przez Eustachego Tyszkiewicza autorstwo artykułu folklorystycznego *Obrzędy weselne ludu wiejskiego w guberni mińskiej w powiecie borysowskim w parafii hajeńskiej, obserwowane w latach 1800, 1-wszym i 2-gim, z niektórymi piosnkami i ich zwyczajną nutą* ([cz. 1]: „Tygodnik Wileński” 1819, nr 130; [cz. 2]: „Tygodnik Wileński” 1819, nr 132). Opowiada się przy tym częściowo za opinią wyrażoną w monografii Mściława Olechowicza, współczesnego znawcy kultury i języków wschodniosłowiańskich. Być może Pani mgr Podolska, podczas przygotowania dysertacji do druku, uzna tę kwestię za wymagającą jeszcze namysłu. Kilka przesłanek bowiem przemawia za atrybucją wskazaną przez pierwszego biografę Gulbiego. Pisarz umarł rok przed wydaniem *Opisania powiatu borysowskiego...* (1847), w którym Tyszkiewicz zamieścił wspomnianą notę i przedruk tekstu folklorystycznego – wydanego w „Tygodniku Wileńskim” 18 lat wcześniej. Być może skreślenie biogramu nie było jedynie „owocem” pobytu pisarza w pałacu przy ul. Trockiej w Wilnie, gdzie hrabia pod koniec życia otoczył Szydłowskiego opieką. Obaj pochodzili z powiatu borysowskiego. Hajnę i Łohojsk dzieli około 11 km. Założycielowi i kuratorowi pierwszego muzeum archeologicznego w Wilnie bliska była kultura ludowa rodzinnej ziemi. Chcąc ustrzec się krytyki, zapewnił w swej monografii, iż celem wspomnienia o życiu i twórczości Szydłowskiego nie były kontakty łączące go z „rodakiem powiatu” (s. 285), ale docenienie jego oryginalnego wkładu w rozwój kultury, w tym i popularyzację twórczości ludowej. Wiersze i

autografy zawarte w sztambuchu Tyszkiewicza, który opisywał m.in. kulturę białoruską i litewską, stanowią niezaprzeczalny dowód, iż ten szlachcic-archeolog postrzegający historyczną Litwę jako państwo wielonarodowe, znał środowisko elity intelektualnej Wilna, które współtworzyli m.in. pasjonaci i badacze folkloru. Co prawda, zamieszczone tam wpisy wielu znaczących postaci powstały w latach 1844-1857¹, a tekst o obrzędach weselnych Białorusinów ukazał się w 1819 roku. Należy jednak zauważyć, że redakcja „Tygodnika Wileńskiego” wskazywała już wówczas na potrzebę przywracania wartości tkwiącej w kulturze ludowej. Nie możemy wykluczyć, że to sam Szydłowski, świadomy własnego pochodzenia, a zarazem wzrastającego zainteresowania językiem i obyczajami gminu (o czym wspomina Pani mgr Podolska, zwracając m.in. uwagę na pojawienie się w periodyku nowego działu – *Etnologii*, s. 144) odpowiada na wyzwania nowej epoki. We wskazanym w tytule artykułu czasie prowadzonych „obserwacji” (lata 1800-1802) Gulbi był jeszcze dzieckiem. Być może to właśnie na podstawie własnych doświadczeń kilkanaście lat później inicjuje opisem białoruskich obrzędów cykl tekstów o obyczajach i zwyczajach ludowych. Zachęca przy tym osoby osiadłe na wsi lub związane w inny sposób z kulturą chłopską do nadsyłania artykułów folklorystycznych. Podaje przy tym za wzór czytelników „Pamiętnika Warszawskiego” i „Dziennika Wileńskiego”. Sceptyczną postawę Doktorantki wobec zgromadzonych przez Nią materiałów źródłowych uważam za wartościową. To nie tylko istotny znak rzetelnie prowadzonych przez Autorkę rozprawy badań, które odzwierciedlają tak istotny w pracy naukowej proces łączenia wiedzy, doświadczeń i przeczuć. Wyrażona przez Panią mgr Podolskiej wątpliwość zmusza do ponownego spojrzenia na ten zakres podejmowanych przez Szydłowskiego działań, które dotyczą propagowaniu wartości tkwiących w folklorze. Zachęca też niejako do przeanalizowania roli, jaką odegrał / czy mógł odegrać / w początkowym okresie szczególnego zainteresowania kulturą ludową. Jednym z powodów podzielenia się uwagami dotyczącymi tej kwestii była refleksja Andrzeja Romanowskiego, który przypisując Szydłowskiemu *Obrzędy weselne ludu wiejskiego...*, dostrzegł w działaniu Gulbiego źródło inspiracji dla „przyszłych entuzjastów kultury ludowej”², w tym szczególnie na Jana Czeczota. Zdaniem badacza kultury i literatury wschodniego pogranicza to właśnie lektura artykułu zamieszczonego w „Tygodniku Wileńskim” w 1819 roku przyczyniła się w krótkim czasie do

¹ Więcej informacji: K. Symicka, *Sztambuch Eustachego hr. Tyszkiewicza*, *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria* 2002, t. 2.

² F. Ziejka, *Folklor w polskiej kulturze narodowej*, „Humanities and Cultural Studies” 2019, nr 1, s. 42.

wkroczenia przez autora *Wiersza białoruskiego na przyjazd Adama [Mickiewicza] na „drogę poety polsko-białoruskiego”*³.

Pani mgr Podolska w pierwszej części pracy przedstawiała zarys biografii intelektualnej Szydłowskiego. Oprócz meandrów życia, pełnionych funkcji, czynnego uczestnictwa w Towarzystwie Szubrawców, ukazała jego relacje ze światem nauki, sztuki, literatury w pierwszej połowie XIX wieku. Po – zgromadzone w archiwach Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego, Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego – teksty rękopiśmienne, druki zwarte i periodyki powstałe głównie w tym okresie sięgnęła Doktorantka również, opracowując o wiele jednak ważniejsze części omawianej pracy. Obszerne przedstawienie czasów młodości i dojrzałego już życia poszerzają wiedzę o twórczości Szydłowskiego, wnosząc wiele do obrazu oświeceniowo-romantycznego przełomu. W rozprawie nie tylko omówiono rezultaty działań na różnych polach aktywności, ale także zwrócono uwagę na stosunek Gulbiego do jego pracy literackiej, redakcyjnej, cenzorsko-krytycznej i nauczycielskiej. Autorka przedstawiła dorobek pisarza zarówno z perspektywy jego pracowitości, intelektualnych predyspozycji czy uzdolnień, jak i wskazała na zewnętrzne uwarunkowania, które w sposób znaczący zaważyły na podejmowanych przez niego wyborach. Analizując miejsce Szydłowskiego w polskim życiu literackim, prezentuje je w kontekście relacji międzyludzkich. Co istotne, czyni przedmiotem swego zainteresowania wyrażane przez współczesnych opinie, które zaważyły na ocenie jego zachowań, podejmowanych inicjatyw czy twórczości.

Należy zaznaczyć, że wielostronność spojrzenia odzwierciedlona w kompozycji rozprawy, czy dostrzegalny już w chwili rozpoczęcia lektury wysiłek Doktorantki włożony w powstanie dysertacji budzi ciekawość. Dla czytelnika rozdział pierwszy staje się zapowiedzią intelektualnej przyjemności. Dzięki badaniom Pani mgr Podolskiej świat przełomu epok, fermentu, jaki czas ten ze sobą zawsze niesie, zyskuje też „koryfejskie” oblicze jednego z tych twórców *minorum gentium*, który „pomiędzy” (klasykami i romantykami). Wilno braci Śniadeckich i Mickiewicza staje się też Wilnem Ignacego Szydłowskiego. Michał Heller zauważył, że między „uczonym a przedmiotem jego badań wytwarza się niepowtarzalny związek. Bo przecież nie ma ostrej granicy – uzasadniał – pomiędzy tym, kim jestem, i tym, co robię. [...] Przedmiot mojej pracy staje się częścią mnie samego”⁴. Przywołuję ten fragment

³ A. Romanowski, *Wilno i Połock. Dwa ośrodki kultury polskiej na progu XIX wieku*, w: *Pod znakiem Orła i Pogoni. Polsko-litewskie związki naukowe i kulturowe w dziejach Uniwersytetu Wileńskiego. Zbiór studiów / Su erelio ir vyčio ženklais. Lenkijos ir Lietuvos moksliniai ir kultūriniai ryšiai Vilniaus universiteto istorijoje. Mokslinių darbų rinkinys*, red. I. Federowicz, M. Dawlewicza, K. Geban, Wilno 2021, s. 93-94.

⁴ M. Heller, *Jak być uczonym*, wybór i oprac. M. Szczerbińska-Polak, Kraków 2017, s. 48.

swoistego poradnika wybitnego polskiego fizyka, teologa i historyka nauki, aby zwrócić uwagę chociażby na dotychczasowe zaangażowanie Doktorantki, która jak sama (z pokorą) przyznaje podjęła już „pewne starania” (s. 6), prowadząc prace nad twórczością jednego z przedstawicieli nurtu humorystyki wileńskiej. Siedem opublikowanych do tej pory przez Nią artykułów dowodzi umiejętności wyważonej oceny dorobku Szydłowskiego. Autorka czyniąc odniesienia do dostępnej literatury przedmiotu, podkreśla znaczenie publikacji Jolanty Kowal i Moniki Stankiewicz-Kopeć. Sięga więc do prac badaczek, które przedmiotem swojego zainteresowania uczyniły m.in. różnorodne przejawów życia kulturalnego i literackiego na Litwie. Wydobyły i opisały z zapomnienia teksty, postaci i wydarzenia doby porozbiorowo-przedpowstaniowej. O tym, iż Autorka ocenianej pracy świadomie uczestniczy w procesie tworzenia nauki świadczy nie tylko umiejętne wykorzystywanie ustaleń poprzedników i pozostawionych przez nich wskazówek dotyczących dróg dalszych poszukiwań. Praca pani mgr Podolska wzbogacona rezultatami Jej własnych poszukiwań i analiz bazuje m.in. na materiale źródłowym wskazanym przez znawczynię Wilna i ukazujących się tam periodyków, z którymi związany był Szydłowski. Dyskretna pomoc Promotorki, dr hab. Jolanty Kowal (m.in. *Literackie oblicze „Dziennika Wileńskiego”...*, 2017), przedstawicielki cenionego ośrodka rzeszowskiego, specjalizującego się od lat w badaniach późnego oświecenia, zdaje się towarzyszyć naukowym poszukiwaniom Pani mgr Podolskiej. Z kolei doceniając pionierskie badania Stankiewicz-Kopeć (m.in. *Pominięte, niedocenione, niedokończone...*, 2013), które dotyczą wierszopiskiego dorobku Szydłowskiego, Doktorantka zwraca uwagę na zawężone omówienie tematu, które nie oddaje w pełni rzeczywistego obrazu pisarskiej aktywności wileńskiego twórcy. Autorka pierwszej, przedłożonej do recenzji, rozprawy o Gulbim konfrontuje swój punkt widzenia z ustaleniami zawartymi w literaturze przedmiotu, czyni je punktem odniesienia i potrafi docenić ich znaczenie dla prowadzonych przez siebie badań. O dojrzałej postawie Pani mgr Podolskiej i zrozumieniu ciągłego procesu „narastania” wiedzy, świadczy też właściwie zdefiniowanie problemu naukowego. Mam więc przed sobą dysertację, która stanowi rezultat wszechstronnego spojrzenia na działalność jednego z animatorów życia kulturalnego Wilna i Wileńszczyzny. Należy zauważyć, że wysiłek badawczy podjęty został, na co wskazała Autorka pracy, w celu oddania „literatowi należnej mu sprawiedliwości” (s. 3). Słowa te nie wypływają (tylko!) z emocjonalnego stosunku do przedmiotu badań, ale są wynikiem wnikliwych rozpoznań i potrzeby zbliżenia się do tego, co dyktuje intuicja i wiedza.

Panią mgr Podolską cenię za własne zdanie, za świadomie wybraną metodologię, za wykorzystanie narzędzi badawczych, po które już coraz rzadziej sięgają historycy literatury (szczególnie młode pokolenie badacze). O tym, że temat został wybrany z namysłem, przy

zastosowaniu tradycyjnych metod literaturoznawczych i biografistycznych, świadczą także rozważania zawarte w tej części pracy, w której omówiona została twórczość poetycka i przekładowa Szydłowskiego, jego prace redakcyjno-edytorskie oraz działalność cenzorsko-krytyczna i nauczycielska. Kompozycja tej części rozprawy jest czytelna. Zastrzeżeń w zakresie przejrzystości tekstu nie budzą też mniejsze wydzielone w niej partie. Przyjęty przez Doktorantkę podział, przy ustaleniu różnych kryteriów ujęcia głównego przedmiotu zainteresowania, porządkuje rozważania w sposób poprawny. Przeprowadzona analiza źródeł rękopiśmiennych, druków zwartych i artykułów zamieszczonych w czasopiśmie autorstwa Szydłowskiego, jak również wspomnień, opinii i ocen jego twórczości, postaw i zachowań pozostawionych przez mu współczesnych umożliwia wszechstronny ogląd prowadzonych przez niego na różnych obszarach poczynąń. Autorka sięga również po opracowania, które stanowią rezultat prac znawców zagadnień omawianych przez Nią w kolejnych rozdziałach. W części drugiej (*Poeta*) badania analityczno-interpretacyjne poetyckiej twórczości oryginalnej i przekładowej Gulbiego wzbogacone zostały obszerną literaturą przedmiotu. Autorka sytuuje utwory Szydłowskiego na tle dwóch ścierających się formacji kulturowych: klasycystycznej i (pre)romantycznej. Wychodząc od ujęć ogólnych, teoretycznych eksploruje zgromadzony materiał źródłowy. Co istotne i wartościowe, podczas lektury tekstów skomponowanych według zasad poetyki klasycystycznej Doktorantka koncentruje swoje zainteresowanie także na kwestiach genologicznych. Szczególnie ważne tu poznawczo uwagi teoretycznoliterackie związane z zastosowaną przez poetę tytułaturą. Autorka pracy w swych mikroanalizach prezentuje sposoby wykorzystania przez jednego z czołowych przedstawicieli Szubrawstwa artystycznych form i gatunków (m.in. oda, epigram, fraszka, bajka). Omawia funkcje utworów, ich budowę, tematykę i ich recepcję. Wątpliwość, którą chciałabym się podzielić dotyczy kwestii terminologicznej. Autorka używa w rozprawie kilkakrotnie terminu odnoszącego się do pojęcia 'cywilizacji', które to zarejestrowane zostało po raz pierwszy w połowie XVIII wieku w publikacjach francuskojęzycznych. Neologizmem ten stanowił jeszcze do początków kolejnego stulecia synonim 'kultury'⁵. Szydłowski, jak słusznie zauważa Doktorantka, łączył postęp z rozwojem technologicznym, co wyraził m.in. w debiutanckiej odzie *Szczęście i pokój*. Powraca do tego tematu także w *Horodnicy*, nawiązując do umiejętnego zarządzania królewskim ośrodkiem przemysłowym przez Antoniego Tyzenhauza. Podmiot liryczny upatruje we „wzroście cywilizacyjnym” (s. 43) warunek powszechnej pomyślności.

⁵ Zob. więcej B. Działoszyński, *Cywilizacja. Szkice z dziejów pojęcia w XVIII i XIX wieku*, Warszawa 2018.

Interpretacja kolejnego fragmentu tego okolicznościowego wiersza, w którym mowa o organizowanych w zabawach, opatrzona jest wyjaśnieniem wskazujące na to, iż również określony sposób spędzania wolnego czasu przez mieszkańców ma „świadczyc [...] o cywilizacyjnym postępie” (s. 44). Kwestia pewnego zniuansowania znaczeń ‘cywilizacja’ – ‘kultura’ (oba pojęcia stanowią antonimy wobec pojęcia ‘natura’) wymagałaby być może, jeśli Autorka uzna ją za zasadną, pewnego wyjaśnienia podczas przygotowania rozprawy do druku.

Kolejne rozdziały zamieszczone w rozprawie ukazują sylwetkę Szydłowskiego-edytora oraz redaktora trzech wileńskich periodyków (III). Zawierają także omówienie jego działań cenzorskich ze szczególnym uwzględnieniem krytycznych opinii pojawiających się w środowisku wileńskim na temat decyzji podejmowanych przez „sędziego w sprawach literatury” (IV). Stanowią także omówienie wpływu jego pracy pedagogicznej w Świsłoczy i Wilnie na kształtowanie młodego pokolenia w czasie zaborów (V). Łączę te zagadnienia, aby podkreślić raz jeszcze, że przemyślana kompozycja rozprawy ujawnia typowe i indywidualne zachowania Szydłowskiego wobec wyzwań epoki. Cel badań prowadzonych przez Panią mgr Podolską został osiągnięty. Ich rezultatem jest monografia pisarza, która nie tylko zwiera omówienie działań Szydłowskiego, ale także ukazuje je na szerokim tle wydarzeń politycznych i życia intelektualnego Wilna (i Wileńszczyzny) – tak ważnego dla kultury konglomeratu etnicznego, kulturowego i religijnego.

Rzetelność i sumiennosc, z jakimi podeszła Pani mgr Podolska do zakreślonego przez siebie przedmiotu badań, przejawia się w szczególny sposób w przygotowaniu trzynastu niepublikowanych przekazów oraz prospektu pism poetyckich Szydłowskiego (1823), które do tej pory nie doczekały się wydania. Zostały one uprzystępnione przez Doktorantkę w toku wywodu oraz w dwóch aneksach. *Nota edytorska*, którą po nich zamieszczono świadczy o tym, iż Pani mgr Podolska jest świadoma konieczności podjęcia w tym zakresie istotnych decyzji. W tej części pracy zawarto więc opis źródeł oraz informacje o dokonanej przez Autorkę modernizacji pisowni i interpunkcji. Trafnym pomysłem są zawarte u dołu stron objaśnienia dotyczących każdego z udostępnionych tekstów. Chciałabym podzielić się drobną wątpliwością, która zrodziła się podczas lektury wskazanych w pracy zasad transkrypcji. Dotyczy ona zachowania cech języka odchodzącej epoki, które odzwierciedlone zostały w tekstach Szydłowskiego. Stąd też moja prośba do Doktorantki o namysł nad pozostawieniem dawnych form: *nadgrody* (= *nagrody*). *nadgrodzić* (= *nagrodzić*). Są to wyrazy często spotykane w rękopisach i drukach jeszcze w drugiej połowie XIX wieku. Jeśli Autorka pozostawiła inne „przestarzałe formy” (s. 272), to może i w tym

wypadku oddać brzmienie oryginału, a obecnie używany termin wskazać w przypisie? Chciałabym także zasugerować zamieszczenie *Noty edytorskiej* w części poprzedzającej aneksy. Szczegółowe informacje w niej zawarte stanowią bowiem dla współczesnego czytelnika ważne wprowadzenie do lektury. Pozostawiam to decyzji Doktorantki, przyjmując jednocześnie z uznaniem Jej konsekwentnie realizowane postanowienie łączenia badań literaturoznawczych z opracowaniem źródeł (literackich, krytyczno-literackich, faktograficznych, biograficznych, bibliologicznych).

Reasumując należy podkreślić, że przeprowadzone przez Panią mgr Podolską badania naukowych i sposób omówienia ich rezultatów w formie rozprawy, napisanej sprawnym piórem, przyczyniły się w znaczącej mierze do poszerzenia wiedzy o życiu i twórczości Ignacego Szydlowskiego. Obraz jego „koryfejskiej” pracy zyskał rysy wyraziste i przekonujące dzięki zaprezentowaniu różnorodnej działalności Gulbiego na tle ścierających się nurtów estetycznych, relacji międzyludzkich, zjawisk społecznych, sytuacji politycznej. Konsekwencją takiego zaprezentowanie dorobku pisarza jest wyostrzone ujęcie pejzażu kulturowego i intelektualnego Wilna i Wileńszczyzny pierwszej połowy XIX wieku. Rozprawa zachęca do refleksji i zadawania pytań. To zrozumienie przez Doktorantkę celu pracy naukowej, sposób rozwiązywanie problemu, a jednocześnie wskazywanie kolejnych kwestii, które wymagają ustaleń uważam za niezaprzeczalną wartość Jej spojrzenia na literaturę. Recenzowana dysertacja spełnia warunki stawiane pracom doktorskim określone w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2022 poz.574, t.j. z późn. zm.). W związku z tym stawiam wniosek o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

Wnoszę także o wyróżnienie rozprawy doktorskiej Pani mgr Pauliny Podolskiej. W pracy przedstawionej do recenzji zdefiniowano problem naukowy i wyłożono go w sposób oryginalny przy zastosowaniu właściwych narzędzi i spójnej refleksji metodologicznej.

Aleksandra Narkowska